

|| 5

Entorn de les Arenes vist per un excursionista

—
Òscar Masó
Muntanyenc, escriptor
i enginyer mecànic

CONTEXT

L'indret de les Arenes de Castellar del Vallès forma part del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, i per tant és una zona que, deixant de banda el seu singular patrimoni històric i cultural, també gaudeix d'un alt interès natural i paisatgístic que és molt apreciat pels seus excursionistes més assidus. En el marc de les Jornades Europees del Patrimoni celebrades l'any 2018 per tal de donar a conèixer tots aquests atractius que ens ofereixen les Arenes, es va dedicar una ponència a destacar-ne els seus valors excursionistes de la mà de qui subscriu aquestes línies. De fet, el present article és el fruit d'aquest treball, el qual pretén reivindicar un territori de gran atractiu excursionista que no és prou conegut més enllà de les poblacions que el circunden. I és que nombrosos vehicles peregrinen amunt i avall diàriament per la sinuosa carretera de la vall del Ripoll, però no són gaires els que s'aturen als voltants de les cases de les Arenes amb la intenció de fer-hi una caminada per explorar els secrets naturals que s'hi amaguen.

El nombre d'indrets dignes de visitar és notable, i per aquest motiu se n'ha fet un recull variat però alhora reduït per tal de donar unes pinzellades representatives de les grans possibilitats de la zona, tenint sempre present que es tracta d'un medi fràgil que cal respectar al màxim, tot seguint les recomanacions de les autoritats del parc. La bibliografia que s'adjunta al final de l'article i per descomptat la nombrosa webografia existent a la xarxa poden ajudar a aprofundir encara més en el coneixement del potencial excursionista d'aquest racó encisador.

L'autor del present text va tenir el privilegi de conèixer aquesta zona arran de la confecció del llibre *Descobrint la Castellassa de can Torras i els seus voltants* (a partir de l'any 2006).¹ pretext que

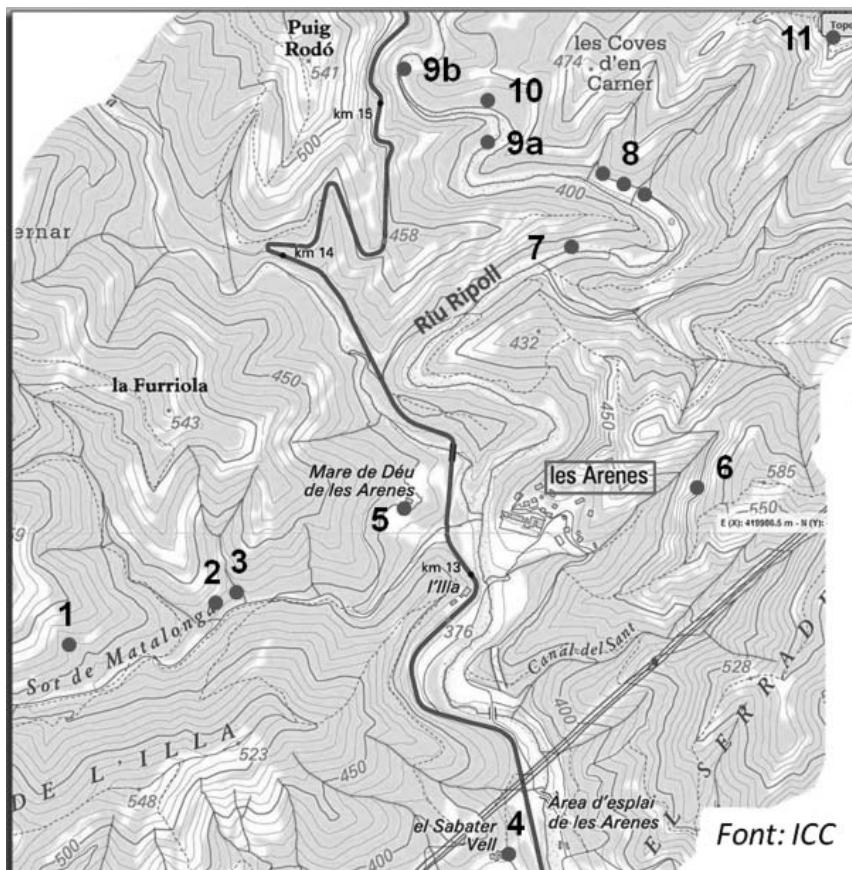
1. Masó (2008a).

em va dur a conèixer alguns dels excursionistes veterans castellarencs més avesats a les Arenes i els seus voltants, apart d'altres persones lligades també a la recerca d'arquitectura rural inèdita al massís de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Amb ells i a vegades sol vaig poder viure de primera mà l'emoció de descobrir arbres singulars, cavitats i fins i tot construccions boscanes no inventariades fins aleshores, les quals vaig poder donar a conèixer a través del llibre esmentat.

A continuació es descriuen algunes d'aquestes descobertes i altres punts d'interès coneguts d'antyu mitjançant un recorregut aproximat de sud-oest a nord-est. Així mateix s'adjunten diversos mapes que faciliten la localització d'aquests indrets.

1. LA PINASSA DE LA SOLELLA DE MATALONGA

L'exuberant vegetació que envolta les Arenes ha estat, sortosament, força respectada des de fa dècades, encara que no s'ha deslliurat del tot d'alguns incendis i estassades intensives. D'aquesta forma s'hi poden trobar alguns arbres de port inusual, envoltats d'una vegetació frondosa i espectacular. Possiblement l'arbre més destacat de tots és la Pinassa de la Solella de Matalonga, no només perquè és el segon exemplar de pinassa més gran del massís (només superat per la Pinassa del Dalmau), sinó perquè no havia estat divulgat oficialment fins l'any 2008, concretament a través del llibre citat abans.

Indrets:

- 1- Pinassa de la Solella de Matalonga.
- 2- Forn de calç.
- 3- Cau de la Forriola.
- 4- Pi blanc del Sabater Vell (†).
- 5- Alzina de l'ermita de les Arenes.
- 6- Roques d'Aguilar.
- 7- Mandonguilla del Ripoll.
- 8- Fonts.
- 9a, 9b- Forats del Carner.
- 10- Pi de les Cinc besses i barraca del Víctor.
- 11- El Castelló.

Anys abans l'arbre havia estat guaitat per Albert Antonell, expresident del Centre Excursionista de Castellar del Vallès i autor del llibre *Descobrir Castellar*. L'Albert, incansable trescador de la muntanya, féu córrer la veu de la possible troballa, i un grup capitanejat pel castellarenç Pere Cardona (EPD) es posà mans a l'obra per buscar-lo. Un servidor havia estat també informat del misteri d'aquell arbre que s'amagava en un racó inexplorat des de feia anys i panys. En un article aparegut al butlletí del C.E. de Castellar del Vallès² vaig descriure l'emoció viscuda en el moment de trobar-lo: «Tot va començar durant una rutinària tarda laboral quan vaig rebre una inesperada trucada d'en Pere Cardona, incansable muntanyenc de Castellar del Vallès i amb qui he viscut entranables excursions pels voltants de la Castellassa de can Torras. El motiu de la trucada em va provocar un esclat d'alegria i d'incredulitat, que va sobtar els meus atrafegats companys de feina.

—Òscar, fa tres metres de perímetre a

un metre del terra! De debò! Ho he comprovat amb un tros de cordill de 3 metres exactes marcats amb nusos! M'arriba just per abraçar el tronc, és impressionant!

—Com pot ser tan gran i que fins ara mai s'hagi divulgat? —vaig respondre excitat.

Immediatament vaig programar una sortida amb en Pere. Una ocasió com aquella, la de poder conèixer un dels éssers vius més gegantins, meravellosos i fins aleshores desconeguts del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, difícilment es podria tornar a repetir mai més.»

Per accedir als peus de la sorprenent pinassa cal pujar per la llera del Sot de Matalonga fins agafar la pista de la canal de la Furriola. Poc després cal prendre un camí poc marcat a mà esquerra que hi mena. Tot i trobar-se en un vessant solell, ben inusual per als individus d'aquesta espècie, la pinassa en qüestió hi ha sobreviscut gràcies a l'embut rocós que l'envolta i que fa de recollidor de tota l'aigua que s'hi escola durant les pluges. Actualment supera en pocs

2. BCEC (2008).

Mesura del perímetre de la Pinassa de la Solella de Matalonga a un metre del terra || Òscar Masó Garcia.

La Pinassa de la Solella de Matalonga || Òscar Masó Garcia

centímetres els tres metres de perímetre a un metre del terra. Malgrat trobar-se en un bosc que va ser molt explotat antigament per carboners, llenyataires, etc., aquests sortosament respectaren la pinassa i així és com ha pogut arribar fins a dia d'avui en un estat magnífic.

2. FORN DE CALÇ

Un quants metres més avall de la confluència de la canal de la Forriola amb el Sot de Matalonga es pot visitar el poc que queda d'un antic forn de calç situat al vessant esquerre d'aquest sot. Pràcticament devorat pels catastròfics aiguats de 1962, aquest forn degué ésser utilitzat com tants d'altres de la zona per poder produir la calç obtinguda de coure a gran temperatura els còdols calcaris omnipresents al massís. La indústria de la calç fou una de tantes activitats d'aprofitament dels recursos naturals que es desenvoluparen fins no fa gaire dècades a dins del bosc llorençà. Amb una bona dosi d'intuïció podem ensopegar amb el forn si venim del Cau de la Forriola, l'indret núm. 3

El poc que resta del forn de calç de prop del Cau de la Forriola. S'hi aprecien parts verdeses vitrificades || Òscar Masó Garcia.

d'aquest article, tot resseguint per dalt i amb precaució el marge argilós del sot de Matalonga. No hi ha un camí marcat i la vegetació hi és frondosa, per tant calen unes bones dosis de tenacitat i d'observació per trobar-lo. Un servidor va buscar-lo debades l'any 2006, tot i servint-se de la interessant ressenya descriptiva donada per l'Albert Antonell en el seu llibre:³ «..en un ribàs terrós a l'esquerra, emmascatat per la vegetació, hi podem trobar les restes quasi esborrades d'un vell forn de calç. Gairebé ja només en queda una marca còncava enganxada al marge. Ens parla, però, de les activitats dels nostres avantpassats per obtenir el valuós element de la calç, imprescindible per bastir i reparar els habitatcles. Qui sap si fou també un dels forns que serví per als treballs d'aixecar l'ermita romànica.⁴ més de vuit centúries enrere. Seria maco, oi? Somiem-hi».

Certament, vaig estar somiant uns quants anys en poder-lo trobar, i no fou fins l'any 2018 quan el somni es va materialitzar. Les petites traces de color verd que hi havia a la paret del forn, fruit de la terra vitrificada per les altes temperatures, em varen convèncer que l'havia localitzat. La vegetació hi era ben espessa, a pesar que en l'antic llibre de registre del Cau de la Forriola els barracaires de Castellar varen indicar l'any 2013 que l'havien desbrossat.

No es coneixen vestigis d'altres forns a la vora, tot i que segurament hi hagueren bastants, donada l'abundància de matèria prima a la zona. Potser la seva proximitat a la castigada llera del sot de Matalonga els ha anat fent desaparèixer avinguda rere avinguda. Tres quilòmetres sot amunt es pot visitar un forn bastant més ben conservat. És el forn de calç de la Canal Gran, redescobert, croquitzat i divulgat per primera vegada al llibre Descobrint la Castellassa de can Torras i els seus voltants.⁵

3. EL CAU DE LA FORRIOLA

Citat en l'anterior indret, aquest racó curiós i ombrívol fou descobert per Jordi Guillemot, incansable explorador de cavitats i consumat barracaire de Sant Llorenç Savall. El Cau de la Forriola es troba al bell mig d'un petit torrent pocs metres abans de desembocar al sot de Matalonga. S'hi pot accedir en pocs minuts seguint un corriol fressat que surt de l'esmentat sot. Aquest racó, encuinat entre parets de roca, és una fusió entre espeleologia i patrimoni arquitectònic rural. El vessant oest el compona un cingle amb una esquerda vertical que es pot visitar com si d'una cova es tractés. Al fons de la cavitat, si observem al damunt nostre, podem veure un punt de llum que correspon a un petit avenc (o avencó) que prové de la

3. Antonell (2006), pàg. 80.

4. L'ermita de la Mare de Déu de les Arenes.

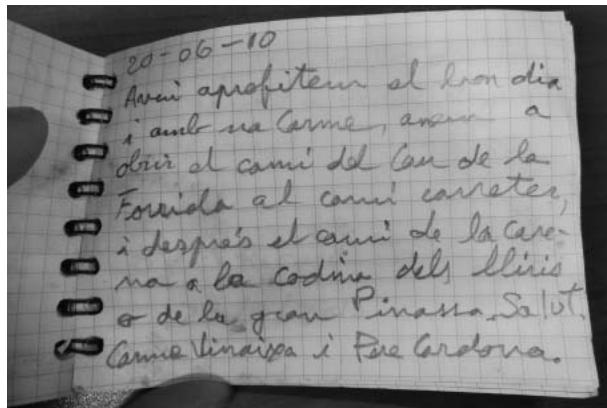
5. Masó (2008a), pàg. 145-146.

El Cau de la Forriola a finals de 2018, amb la profunda esquerda horitzontal provocada per la recent esllavissada de la balma || Òscar Masó Garcia

part de dalt del cingle. Pot donar-se el cas que estigui taponat de brossa i per aquest motiu de tant en tant s'hauria de netejar. Si deixem caure una pedra pel forat, aquesta va a parar a la cova. Més avall d'aquest foradot n'hi ha dos més que no tenen sortida i són petits. A l'alçada de la cova hom ha bastit una impecable paret circular de maó pla que fa de rústic embassament de les aigües del petit torrent.

Quan va ser trobat i explorat per primer cop, l'embassament estava abandonat des de feia qui sap quan, i es trobava col·gat de terra i poblat de boixos. L'equip d'amics comandat pel citat Pere Cardona va rebre l'avís de la troballa i acte seguit es dedicaren amb gran il·lusió a retirar la terra

Llibre de registre de la cova del Cau de la Forriola amb un escrit de Pere Cardona (EPD), impulsor de la seva restauració, junt amb la seva esposa Carme Vinaixa || Òscar Masó Garcia

de l'embassament i a retornar-lo al seu estat original. Era l'any 2006 i la imatge del Cau va canviar radicalment. A més, varen assecar el bassal i constataren que no tenia sorgència pròpia.⁶ Per llavors es va dipositar un pot de registre al fons de la cova i s'encetaren una bona colla d'anys de signatures i comentaris diversos, tots ells elogiant la senzillesa i l'atractiu del lloc.

De fet, a ningú se li hauria passat pel cap que un espai tan recollit i petit com aquest es veïés afectat algun dia per una mena de cataclisme que li faria canviar la seva fesomia per sempre. Però això és el que va succeir l'any 2018, quan el voladís de tota la paret externa de la cova va cedir pel seu propi pes i va caure damunt de la llera del torrent, provocant un profunda esquerda horitzontal al llarg de la cavitat i separant-se un tros de la paret interna, de forma que va permetre un pas més ample i còmode per arribar al fons de la cavitat. No obstant això, la paret de la petita presa va resistir l'embat de l'enorme massa rocosa que se li havia desplomat al damunt.⁷

Poc després varen caure unes fortes plugues que ompliren sobtadament el sot de Matalonga. El petit torrent del Cau de la

6. Masó (2008a), pàg. 143.

7. Observat per l'autor el mes d'octubre de 2018.

La cova del Cau de la Forriola abans de l'esllavissada del 2018 || Òscar Masó Garcia

Forriola va rajar tan fort que va destrossar una part de la presa. Déu n'hi do com degué baixar. Paradoxalment, si l'embassament hagués estat ple de terra i de boixos segurament l'aigua hauria lliscat pel damunt seu i no hauria malmès la paret de la presa.

Poc després, els inesgotables membres del Grup de recerca de la pedra seca del Centre Excursionista de Castellar del Vallès es feren ressò del desperfecte i van organitzar una veritable «Operació d'urgència», tal i com titularen la seva entrada al blog, que deia el següent:⁸ «dimarts, 9 d'abril de 2019: El grup havia rebut uns avisos que denunciaven una destrossa al Cau de la Furriola. S'havia produït una esllavissada de rocs, procedents d'una visera que hi ha a sobre de la bassa, possiblement deguda als aiguats que han visitat aquestes contrades els darrers dies, i s'havia endut pel davant un bona part de la paret d'aquella bassa que reté les aigües que s'escoln pel torrent de Matalonga. La barraca d'en

Vilaclara pot esperar. Els membres del grup han decidit atendre aquesta emergència ràpidament. Amb els estris adequats i ben d' hora, han enfilat el camí cap a la zona afectada on s'ha fet una feina ben feta, com és habitual en el grup, i s'espera que aguantí molt de temps. Han aprofitat per a falcar els rocs del voladís amb les pedres que havien caigut, prevenint d'aquesta forma noves esllavissades.»

A dia d'avui, doncs, podem gaudir de nou del Cau de la Forriola gràcies a la iniciativa constant, altruista i encomiable d'aquest grup, hereu del recordat Pere Cardona i compost per incondicionals entregats a la causa com són el Joan Roura, Josep Llinaires, Albert Antonell i molts d'altres més.

Fent esment d'avencs i coves, cal destacar la gran quantitat de cavitats que hi ha pels voltants de les Arenes i que serien dignes d'un extens treball específicament dedicat. En general són cavitats petites però molt atractives als ulls dels espeleòlegs del massís, les quals tenen noms ben diversos com els avencs anomenats Dues Boques, d'Aguilar, del Biciclista, de les Fuixines, del Camanegra, de Matalonga, de la Casa Nova, dels Peps, de la Tica, etc... i també podem trobar la cova de l'Aigua, les balmes del Carner, l'Esquerda del Turó del Castelló i molts d'altres indrets d'interès espelològic.⁹ Des de fa més de mig segle s'han estat fent descobertes i exploracions de la mà dels grups Talps de Sabadell, SIS de Terrassa, GECEC de Castellar del Vallès i fins i tot de Barcelona i voltants. Són històries fascinants que ens parlen d'il·lusió, companyonia, misteri, esforç, anècdotes i fins i tot d'algún ensurt estrambòtic sense grans conseqüències. Tot plegat són vivències de diverses èpoques recollides al llibre *Descobrir Castellar*, als butlletins locals dels grups implicats i, com no, a les múltiples entrades d'Internet que hom pot trobar.

8. GRPSC (2019).

9. Consultat a *Alpina* (2016).

4. EL PI BLANC DEL SABATER VELL (†)

La descripció d'aquest arbre singular i esvelt, que va arribar a assolir unes mides extraordinàries, s'inclou a mode de record i testimoni de la seva existència, ja que va caure el dia 24 de gener de 2009 a causa de les tràgiques ventades que sacsejaren Catalunya i que malauradament provocaren diverses víctimes humanes i nombrosos desperfectes. Aquest pi blanc era el més gran de la seva espècie al massís, mesurava 2,9 metres de perímetre a un metre del terra i 25 metres d'alçada, i li faltaven només dos anys per complir un segle de vida. Va ser plantat a l'entrada de la masia del Sabater Vell poc després de néixer n'Emília Olivé Torres, de la mà del seu avi. Aquesta dona fou masovera del mas durant molts anys, i va poder gaudir de la presència del pi durant més de vuitanta anys.

Personalment, vaig descobrir aquest arbre de la mà del memorable llibre de l'expert Antoni Ferrando dedicat a la Vall del Ripoll,¹⁰ i el vaig incloure al meu primer llibre dedicat a la Castellassa.¹¹ Des de llavors cada cop que passava conduint en direcció nord em fixava de reüll en la copa del majestuós pi, que emergia molt tímidament del bosc a mà esquerra. Però el fatídic dia de la ventada va coincidir que també hi passava per anar a fer

El pi blanc del Sabater Vell l'any 2006
|| Òscar Masó García

El pi blanc del Sabater Vell el dia que va caure
|| Òscar Masó García

10. Ferrando (1997), pàg. 62.

11. Masó (2008a), pàg. 109.

una excursió, i no el vaig saber veure. De retorn de l'excursió i amb un mal pressentiment agafat al cos, vaig aturar-me per veure si hi passava alguna cosa estranya i, efectivament, allà estava el pi aterrat de soca-rel. Vaig escriure un article pòstum a la revista *Forja*,¹² on hi vaig anotar: «Davant d'aquest fet irrecuperable i trist, almenys tinc el consol d'escriure les presents ratlles amb la intenció de perpetuar la memòria d'un pi que, per sort!, no estava pas sol, perquè pocs metres més a ponent encara resisteix, amb total esclat de grandiositat i formosor, un monumental pi pinyoner que ha sobreviscut a la força destructora del vent.»

5. L'ALZINA DE L'ERMITA DE LES ARENES

La formosa ermita de la Mare de Déu de les Arenes, envoltada de llegenda i eterna font d'inspiració d'artistes, lletraferits i devots, ha estat sempre acompanyada d'un marc natural privilegiat. Avui en dia al voltant d'ella els arbres eixerits hi senyoregen, amb una esplèndida pineda situada enfrente de l'entrada i un grup d'alzines que la protegeixen pel cantó del riu Ripoll. D'entre aquestes alzines destaca-

L'ermita de les Arenes i la seva alzina, l'any 2007 || Òscar Masó Garcia

12. Masó (2009), pàg. 11.

Albert Masó Garcia mesurant el perímetre de l'alzina de l'ermita de les Arenes || Òscar Masó Garcia

ca per la seva grandària l'anomenada alzina de l'Ermita de les Arenes, que s'acosta als tres metres de perímetre a un metre del terra. Això vol dir que ja fa uns quants segles que acompanya l'església com una fi-del amiga que no l'abandona mai. Altres arbres també hi ha hagut, com ho expliquen els Amics de l'Ermita de la Mare de Déu de les Arenes, fervents cuidadors de l'església i dels seus voltants:¹³ «En una fotografia que data de l'any 1880, es pot apreciar el xiprer que hi havia a l'entrada de l'ermita. Un arbre que s'enfilava cap al cel i que fou tallat pel que, aleshores, era el propietari de l'esglésiola. Avui, encara podem contemplar l'alzina centenària que creix a prop de l'àbsida.»

6. LES ROQUES D'AGUILAR

El món de l'escalada té el seu terreny de joc a tocar de les cases de les Arenes, concretament a les vistoses Roques d'Aguilar. El seu cim arbrat en dificulta l'accés i la vista panoràmica dels voltants, però vers el veïnat de les Arenes aquest turó cau formant una atractiva i llarga paret de formes ondu-

lades, composta per un conglomerat més aviat petit però força compacte en comparació amb el terreny argilós i descompost típic de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Aquesta façana contundent de pedra va cridar l'atenció a un escalador veí de les Arenes, en Josep Argemí, durant l'època en que les escalades més compactes s'asseguraven amb burins, un tipus d'ancoratge a la roca que es podia fabricar de forma artesanal i que sovint era força precari. L'Argemí es va atansar al llençol petri pel cantó més espectacular, el sostre que es troba al bell mig de la paret i que va vèncer feixugament amb artificial, a cop de burinador, batejant l'històrica enfilada com a via de la Campana.¹⁴

Unes dècades més tard aparegueren unes poques vies més, equipades amb material molt més modern i còmode, i se'n va fer un cert ressò, sobretot a Sabadell. D'aquesta forma un servidor va conèixer

Òscar Masó Garcia obrint el Díedre de Mitjanit a les Roques d'Aguilar || Albert Masó Garcia

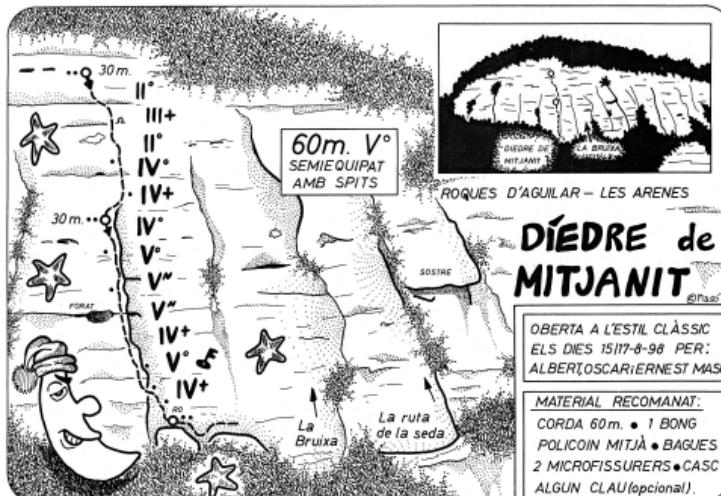
13. Amics (1998), pàg. 22.

14. Comentat pel mateix Sr. Argemí a l'autor del text durant les Jornades Europees del Patrimoni (2018).

Les Roques d'Aguilar || Òscar Masó Garcia

aquesta paret l'any 1995 i junt amb el meu germà Albert ens en-grescàrem a repetir algunes d'aquelles vies. El que vàrem descobrir ens va fascinar, acostumats a explorar terrenys verges i a obrir-hi noves vies a l'estil clàssic. Allà hi havia una roca sòlida i unes línies no explorades molt lògiques i suggerents, però la progressió de descoberta de baix cap a dalt, la que exigia el nostre fidel estil, prometia patiment i esforç, ja que hi escassejaven les fissures i els forats on col·locar-hi assegurances naturals. La ressenya tècnica

Croquis de la via d'escalada del Diedre de Mitjanit obert a les Roques d'Aguilar || Òscar Masó Garcia

personal de la nostra primera visita la vaig encapçalar així: «Exòtic i isolat conjunt de roques amb parets blavoses situades a prop del riu Ripoll, i damunt les cases de les Arenes. Els boscos de pins que envolten el paratge són una meravella, i l'estat de la roca té trams exquisits a l'extrem més oriental, i més molsosa i mediocre a l'occidental.»

Després d'unes quantes visites més, finalment obrírem la nostra via a la paret l'any 1998, resseguint un estètic i vertiginós diàdrem que ens va permetre ficar alguna assegurança flotant i anar descobrint, a mesura que pujàvem, la línia que escalàvem per primer cop. Quan no hi havia més remei, perforàvem la roca amb enorme esforç i equilibri sostenint-nos de peus damunt de petits relleixos o còdols, i suportant estoicament els més de 15 minuts que suposaven afiançar a cops de martell i esgotadors girs de canell una protecció fixa que en aquells temps eren els spits. La via la batejàrem com a Díedre de Mitjanit¹⁵ i es va publicar a la revista Desnivel, de Madrid. L'any 2001 va fer-se efectiva la regulació de l'escalada a Sant Llorenç del Munt i l'Obac, i les Roques d'Aguilar van quedar excloses de la zona permesa per escalar.

Més recentment, la gran quantitat de terreny de la paret que restava verge es va equipar de vies de manera controlada, tot despenjant-se per dalt i amb material modern i segur, de forma que la zona s'ha convertit en una escola d'escalada per a que aprenents i veterans puguin anar a escalar els dits immersos, això sí, en l'incomparable teló de fons de l'abrupte vessant oriental de la Mola i del Montcau. Entremig d'aquestes línies modernes hi trobarem encara les vies antigues, aquelles que foren obertes amb un altre estil i materials que exigien concentració i experiència, a més d'una gran tenacitat i, sobretot, el saber llegir i intuir el que oferia la roca a mida que s'anava ascendint delicadament per un terreny verge de tota petja humana...

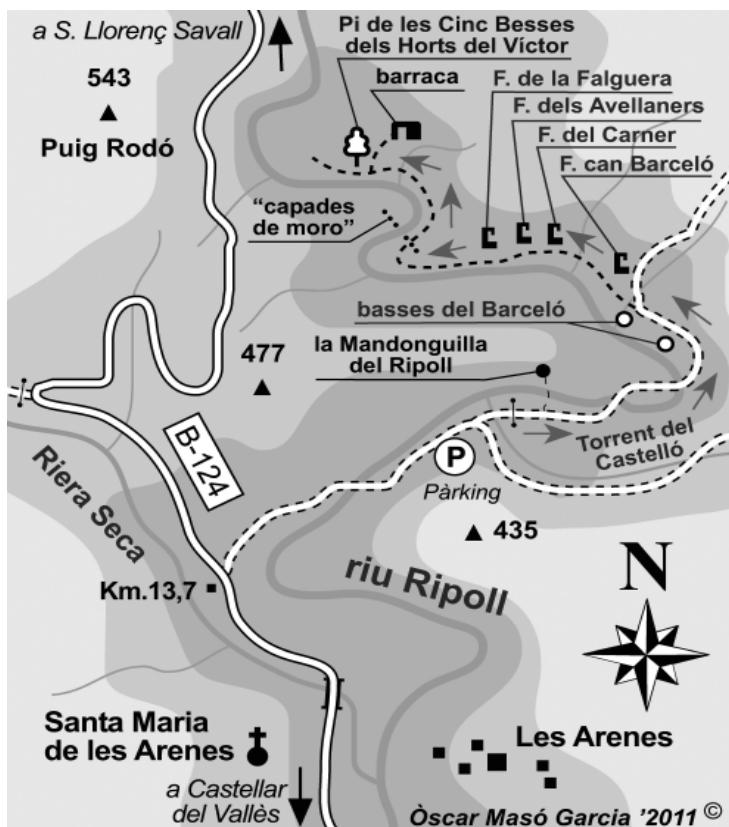
7. LA MANDONGUILLA DEL RIPOLL

A banda dels cingles i les parets, una altra singularitat geològica que abunda al Parc Natural són els monòlits o agulles, tot i que a la zona que envolta les Arenes no se n'hi troben pas. La morfologia del terreny rocós de la zona no és propícia a aquestes caprichositats de la natura, però com a contrapartida podem trobar-hi els blocs, que no són res més que porcions de parets i cingles que s'han després. Els blocs acostumen a estar a les parts planes o fordes, allà on queden aturats durant la caiguda. En aquest cas és a la llera del riu Ripoll on hi trobem alguns d'aquests elements petrificats, essent el més destacat de tots l'anomenat com a Mandonguilla del Ripoll, batejat així pel meu germà Albert i qui subscriu aquest text l'any 1998.

Una modalitat d'escalada que s'utilitza per entrenar-se amb el mínim de material possible és l'escalada en bloc o «*boulder*», que es practica en parets o roques de poca alçada i amb un matalàs o «*crashpad*» col·locat al terra per esmoreir les possibles caigudes. En aquest sentit la Mandonguilla és ideal per practicar-ho, malgrat que la seva roca no és gaire sòlida i requereix força concentració per evitar que se'n arrenqui alguna presa de sobre.

Aquesta roca es troba isolada damunt la llera rocosa del riu Ripoll, fa uns tres metres d'alçada i es pot ascendir per diverses vies que van del 2n grau de la via *normal* fins al 6a de la via *Cabal Amasònic*. Hi podem accedir des de l'aparcament que hi ha a prop de l'ai-

15. *Desnivel*(1998), pàg. 106.

Mapa de situació de la Mandonguilla del Ripoll i altres elements descrits en l'article || Òscar Masó Garcia

guabarreig del riu Ripoll i el torrent del Castelló. Cal creuar aquest torrent seguint la pista que voreja el Ripoll i uns metres més enllà veurem la Mandonguilla a l'altre vessant del riu. Per atansar-la podem travessar directament el riu quan du poc cabal, si bé en cas contrari haurem de trobar algun pas millor aigües amunt o descalçar-nos per a l'ocasió. Com a incís cal fer especial esment del torrent del Castelló, gairebé sempre amb curs d'aigua i que, segons l'erudit Antoni Ferrando: «És un dels més bells i menys contaminats de la zona».¹⁶ Paradoxalment, aquesta zona es troba força massificada de gent durant l'estiu, que ve a banyar-se al riu i s'enfila a la Mandonguilla, al cim de la qual no és estrany trobar-hi deixalles de tota mena.

La Mandonguilla del Ripoll i en el seu cim, d'esquerra a dreta: Albert Masó Garcia, el gos Terry, Josep Mª Torras Homet i Òscar Masó Garcia || Òscar Masó Garcia

16. Ferrando (1997), pàg. 226.

L'experiència personal amb aquesta roca passa per haver-me trobat un cop amb el meu germà que no podíem pujar-la perquè havia quedat en part colgada de troncs, branques i terra arrossegades d'una avinguda del riu. També un altre cop varem tenir l'honor d'ascendir-la junt amb el gos Terry i un personatge històric de l'escalada i espeleologia catalanes, el castellarenç Josep Mª Torras Homet, amb 84 anys d'edat i sota la pluja d'hivern. Això va succeir el darrer dia de l'any 2010, i arran de la insòlita ascensió vaig publicar un article al butlletí del Centre Excursionista de Castellar del Vallès.¹⁷

Com a colofó curiós al que suposa l'escalada curta i explosiva de la Mandonguilla s'adjunta la descripció tècnica que vam anotar per fer la primera ascensió de la via 65 Aniversari del Joan (6a), emprant l'argot habitual: «...placa molt vertical, inici decebedor. L'Òscar s'eleva un xic, pilla una bona presa altíssima. Rampell, cop de geni, agafa nova presa de mà xula, poc de peus, canto cimal, ganes de saltar. l'Albert li repenja lleument el cul... tensió... via nova!».

8. FONTS

Un altre atractiu de primer ordre que podem trobar als voltants de les cases de les Arenes són les incomptables i fresques fonts, les quals abunden especialment a prop de la llera

En Pere Cardona Valls l'any 2010, al costat d'una de les fonts on va impulsar la seva restauració: la Font dels Avellaners || Òscar Masó Garcia

La font del Carner || Òscar Masó Garcia

17. Masó (2011b).

del riu Ripoll. Els incansables muntanyencs del Centre Excursionista de Castellar del Vallès (originalment anomenat SEAC, Secció Excursionista de l'Ateneu Castellarenç), varen tenir la iniciativa de publicar un recull exhaustiu i inèdit de les fonts del terme municipal de Castellar del Vallès arran del cinquantenari de l'entitat.¹⁸ Aquesta obra, capitanejada per un potent equip de recerca format per l'esmentat Pere Cardona, en Josep Sors i Ramon Vila, va dur a terme una campanya de recerca i restauració de fonts sense precedents fins aleshores, ajudats per un nombrós equip de treball de camp. La figura del Pere Cardona, pèrit de professió, va ser cabdal per enginyar-seles amb solvència en les reconstruccions, a voltes ben complexes, de les delicades infraestructures hidràuliques que acompanyen les humils fonts.

Anys més tard de la publicació de l'obra esmentada, el Pere i la seva colla no s'aturaren pas, atrevint-se fins i tot a restaurar les barraques de pedra seca i altres construccions de major magnitud, però això ja és una altra història. Una de les restauracions de fonts memorables que feren anys després fou l'efectuada al nord de les cases de les Arenes i de les basses del Barceló, en concret a tocar de la font d'en Barceló i del vessant esquerre del riu Ripoll. En un entorn molt fresc i vegetat, arranjaren tres fonts ben interessants de visitar: la font del Carner, la dels Avellaners i la de la Falguera, aquella última ben curiosa i envoltada d'un tou de falgueres i molsa exquisit. Les vaig ressenyar en un article publicat l'any 2011¹⁹ i vaig tenir el privilegi de visitar-les guiat precisament pel Pere, un pou de saviesa sobre el medi natural i els fonaments científics de tot plegat.

9. ELS FORATS DEL CARNER

Segurament uns dels vestigis més intrigants i curiosos deixats per la mà de l'home a la regió que estudiem siguin els coneguts com a forats picats, a voltes anomenats «capades de moro». Aquests sistemes de forats, en general practicats a la llera rocosa i compacta del riu Ripoll en diversos indrets dels voltants de les Arenes, foren estudiats i croquitzats detalladament per l'Antoni Ferrando en la seva destacada obra.²⁰ Hi ha forats a l'alçada de la masia del Sabater Vell, a la font de l'Illa i per sobre de tot a la roca de les Arenes, a l'indret anomenat com el Molinot, el sistema més complex i impressionant de forats que s'hi pot trobar.

En el cas que ens ocupa, a prop de la masia gairebé desapareguda del Carner i al nord de les fonts esmentades a l'apartat número 8, hi trobem un primer grup de setze forats força alineats que mesu-

18. CEC (2004).

19. Masó (2011b).

20. Ferrando (1997).

ren 14 centímetres de diàmetre. Seguint el curs del riu Ripoll uns 300 metres aigües amunt hi trobem el segon lloc amb forats, aquest cop amb una dotzena de traus de 16 a 19 centímetres de diàmetre perfectament alineats. Ferrando ens diu que: «Aquests sistemes de forats picats a la roca servien per a fixar estructures de troncs de les quals desconeixem la funció. Amb tot, sembla que a principis del segle XVII, el mas Carner tenia una bassa canyamera en aquesta zona».²¹

Una recreació virtual de les possibles construccions que es podrien haver bastit

Primer sistema de forats picats del Carner (9a)
|| Oscar Masó Garcia

clavant troncs en aquests forats serviria per fer-nos una idea de les meravelles arquitectòniques que s'hi deurien construir (rescloses, parets, ponts, passerelles, passarel·les, basses, etc). Actualment, al massís es poden visitar altres indrets amb aquests forats o capades de moro, destacant-ne els de l'hipòtic i misteriós santuari luni-solar de la font de la Pola, situat a la serra de l'Obac.²²

10. PI DE LES CINC BESSES I BARRACA DEL VÍCTOR

Sense intenció d'aprofundir en l'extens i fascinant món de la pedra seca, a bastament excel·lit pel grup de pedrasequers de Castellar del Vallès, capitanejat actualment per Joan Roura, es fa una petita menció d'una curiosa barraca i un arbre encara més inverossímil, situats en un paratge plàcid i formós. Tot resseguint el corriol que transcorre per la riba esquerra²³ del Ripoll i passat el primer sistema de forats del Carner, aviat arribem al paratge anomenat dels Horts del Víctor, en nom de l'antic propietari. Es tracta d'un indret planer i boscós, on fa temps hi havia un camp d'avellaners. L'any 2010 el vaig visitar amb el Pere Cardona i em va mostrar allà mateix un arbre dels més estranys que he vist mai: el Pi de les Cinc besses dels Horts del Víctor. Realment no es pot saber a cop d'ull si és un sol arbre o si n'hi ha cinc que creixen enganxats entre ells, però la visió dels cinc troncs de pi pinyoner que sumen més de 4 metres de perímetre tots junts arran del terra és impactant.²⁴ Semblen els cinc dits d'una mà estesa feta d'escorça de pi que ens vulgui saludar. El Pere em va explicar que hom creu que en aquest punt a algú que transportava pinyons se li varen caure cinc en un grapat, i en brotar tots a la vegada varen néixer ben a tocar entre ells.

21. Ferrando (1997), pàg. 101.

22. Rebullida (1986).

23. La riba que tenim a mà esquerra seguint el curs de les aigües del riu.

24. Masó (2011b), pàg. 10.

Barraca del Víctor || Òscar Masó Garcia

Pi de les Cinc Besses dels Hortls del Víctor || Òscar Masó Garcia

A pocs metres dins del bosc hi ha la barraca del Víctor, amb el número 81 grabat al dintell de l'entrada i restaurada l'any 2009 pel Grup de recerca de la pedra seca del Centre Excursionista de Castellar del Vallès, amb en Pere Cardona al capdavant en aquells anys. La forma de cúpula arrodonida de la construcció li dona originalitat perquè és ben diferent de les anguloses barraques que es troben habitualment a la regió.

11. EL CASTELLÓ

Finalitzem aquest breu però representatiu viatge a través dels volants de les Arenes ascendint un dels miradors més espiterrants de la riba esquerra del riu Ripoll: el turó del Castelló. S'hi pot accedir de diverses maneres; pel cantó nordest no és més que un suau llom arbrat on hi arriben les nombroses pistes que serpentegen pels boscos de la zona, però pel sudoest podem fer una esplèndida grimada gens complicada i amenitzada pel superb escenari paisatgís-

tic que l'embolcalla. Segons una ressenya del meu germà Albert de l'any 1998, en al·lusió al cim del Castelló: «...està clar que és un lloc de vigilància dels forestals, cosa que no és d'estranyar, car el paisatge que s'abarta és magnífic, amb el massís de la Mola al damunt del sinuós recorregut del Ripoll i les "valletes" que desemboquen en ell, amb un bonic mantell de ferms pins.»

Els mateixos Amics de l'Ermita de les Arenes afirmen que: «Pujar a l'excel·lent taia del turó del Castelló, és del tot recomanable.», i sense embuts conclouen: «Tindrem a l'abast la panoràmica més gran que pot oferir Sant Llorenç del Munt.»²⁵

Aquest estratègic cim presta a iniciatives transcendentals i simbòliques com la que vam viure el meu germà Albert i qui subscriu aquestes línies l'any 2013, en el transcurs del seixantè aniversari del Centre Excursionista de Castellar del Vallès. En aquella ocasió el turó del Castelló fou l'escenari d' excepció d'un emotiu homenatge a Simeó Caba, fundador de l'entitat l'any 1953.²⁶ Va resultar una matinal esplèndida i assolellada, acompanyada de les immillorables vistes «marca de la casa» i d'una ines-

Ascendint el turó del Castelló || Òscar Masó Garcia

perada visita a l'Esquerda del Castelló, un petit forat ben amagat sota del cim. Foren unes hores agradables de discursos i d'amable conversa amb amics entranyables de l'entitat, veritables amants de la contrada i de tot el que està lligat a la muntanya i a la Naturalesa. Són grans promotores, entre molts d'altres, de la conservació i la divulgació apassionades dels meravellosos atractius naturals que envolten les cases de les Arenes.

El turó del Castelló, el riu Ripoll i una de les basses del Barceló || Òscar Masó Garcia

25. Amics (2004), pàg. 36.

26. BCEC (2013).

Agraïments

Albert Antonell Ribatallada, Pere Cardona Valls (EPD), Conxita Garcia Pérez, Martí Llobet Baró, Albert Masó Garcia, Josep M. Torras Homet, gossos Tobi, Terry i Duc.

Bibliografia

Alpina (2016). *Mapa de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*, Editorial Alpina, S.L., 2016.

Amics (1998) Amics de l'Ermita de la Mare de Déu de les Arenes, diversos autors. *Vuitè centenari de l'ermita de la Mare de Déu de les Arenes*. Edita: Amics de l'Ermita de la Mare de Déu de les Arenes, Castellar del Vallès, 1998.

Amics (2004) Amics de l'Ermita de la Mare de Déu de les Arenes, diversos autors. Ermita de la Mare de Déu de les Arenes. Edita: Amics de l'Ermita de la Mare de Déu de les Arenes, Castellar del Vallès, 2004.

ANTONELL, Albert (2006): *Descobrir Castellar*, Setmanari Forja, Castellar del Vallès, 2006.

BCEC (2008) *Butlletí del Centre Excursionista de Castellar*, núm.480, octubre 2008, pàg. 11.

BCEC (2013) *Butlletí del Centre Excursionista de Castellar*, núm.530, abril 2013, pàg. 3.

CEC (2004) Centre Excursionista de Castellar del Vallès, diversos autors. *Les fonts de Castellar. Fonts, mines i punts d'aigua*. Edita: Centre Excursionista de Castellar del Vallès, Castellar del Vallès, 2004.

Desnivell, nº145, novembre 1998, pàg. 106.

FERRANDO, Antoni (1997). *La vall del riu Ripoll*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1997.

GRPSC (2019). Grup de recerca de la pedra seca del Centre Excta. de Castellar del Vallès. «Operació d'urgència», < <http://pedrascacastellar.blogspot.com/2019/04/?m=0>> (consulta: juny de 2019).

MASÓ, Òscar (2008a): *Descobrint la Castellassa de can Torras i els seus voltants*, Farell Editors, Sant Vicenç de Castellet, 2008.

MASÓ, Òscar (2008b). «La pinassa de la Solella de Matalonga. Un nou gegant del bosc a Sant Llorenç del Munt i l'Obac», *Butlletí del Centre Excursionista de Castellar*, núm.480, octubre de 2008.

MASÓ, Òscar (2009). «El monumental pi blanc del Sabater Vell ens ha deixat», *La Forja*, núm.1.375, any LXIII, II època, 6 de febrer de 2009.

MASÓ, Òscar (2011a). «Proposta de catalogació dels arbres més singulars del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. L'exemple del vessant sud-est del massís», VII Trobada d'Estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, Diputació de Barcelona, 2011.

MASÓ, Òscar (2011b). «Final d'any al pi de les cinc besses i a la Mandonguilla del Ripoll», *Butlletí del Centre Excursionista de Castellar*, núm.596, febrer de 2011.

REBULLIDA, Amador (1986). *El santuari luni-solar de la Pola*, Editorial Ègara, Terrassa (1986).